

PELHŘIMOVSKO I

(výlet nejen do města rekordů a kuriozit)

sobota 4. června 2022

Odjezd: v 7:00 hod. z parkoviště na nábřeží u zimního stadionu

Trasa autobusu: Pardubice – Chrudim – Slatiňany – Nasavrky – Trhová Kamenice – Ždírec n/D – Česká Bělá – Havlíčkův Brod – Humpolec - Pelhřimov (vystoupí všechny skupiny, autobus čeká příchodu II. a III. skupiny) – Kojčice (vystoupí skupina II.) – Sedlčice (vystoupí skupina III.) – Želiv (autobus čeká příchodu všech skupin) – Humpolec – Havlíčkův Brod - Česká Bělá - Ždírec n/D – Trhová Kamenice – Nasavrky – Slatiňany – Chrudim - Pardubice. Celkem (tam i zpět) 225 km.

Odjezd zpět: v 18:00 hod. ze Želivi

Předpokládaný příjezd do Pardubic: kolem 20. hodiny

Trasy jednotlivých pěších skupin:

I. skupina vystoupí společně se skupinami II. a III. v Pelhřimově [1], nebude se zbytečně vyčerpávat hledáním krematoria, ale raději věnuje čas všem ostatním zajímavostem města, kterých není zrovna málo (Muzeum rekordů a kuriozit, zámek Říčanských, Síň Lipských, vyhlídková věž, Muzeum strašidel, Pelhřimovské peklo atd.). Poté ve smluvený čas vyrazí po **Č** severním směrem údolím říčky Bělé přes Radětín a Krasíkovice (částečně se **Ž**) do Kojčic [2] (6,5 km). Odtud pocházel Plha. Po tiché vzpomínce na tuto významnou osobnost českého skladnictví a občerstvení v Hostinci u Plhů bude pokračovat stále po **Č**, sejde do údolí Hejlovky a podél této říčky a vodní nádrže Sedlice dojde do Sedlic (+6 km, od startu 12,5 km). Poté sejde do údolí Želivky a podél řeky a vodní nádrže Vřesník dojde až do Želivi [3] ke klášteru [4] (+ 6 km, **celkem 18,5 km**). Podle časových možností si může prohlédnout klášter nebo se občerstvit. Zde je konec výletu.

II. skupina vystoupí společně se skupinami I. a III. v Pelhřimově [1], rovněž se nebude zbytečně zdržovat hledáním krematoria, ale raději věnuje čas všem ostatním zajímavostem města, kterých není zrovna málo (Muzeum rekordů a kuriozit, zámek Říčanských, Síň Lipských, vyhlídková věž, Muzeum strašidel, Pelhřimovské peklo atd.). Poté ve smluvený čas se skupinou III. nasedne do autobusu a přejezd do Kojčic [2], kde vystoupí. Uctí památku Plhy, občerství se v Hostinci u Plhů a poté již půjde stejně jako skupina I. přes Sedlčice až do Želivi [3], kde si buď prohlédne klášter [4] nebo se občerství. Nebo obojí. (**celkem 12 km**)

III. skupina vystoupí společně se skupinami I. a II. v Pelhřimově [1], rovněž se vykašle na krematorium, ale raději věnuje čas všem ostatním zajímavostem města, kterých není zrovna málo (Muzeum rekordů a kuriozit, zámek Říčanských, Síň Lipských, vyhlídková věž, Muzeum strašidel, Pelhřimovské peklo atd.). Poté ve smluvený čas se skupinou II. nasedne do autobusu a přejezd přes Kojčice [2] do Sedlic a poté již půjde stejně jako skupiny I. a II. až do Želivi [3], kde si prohlédne klášter [4] a občerství se. (**celkem 6 km**).

Převýšení: trasy všech skupin jsou celkem nenáročné, mírně zvlněné, převažuje mírné klesání

V případě nepříznivého počasí může být program upraven.

Vstupné: Muzeum rekordů + zlaté české ručičky – základní 200 Kč, senioři 160 Kč,
děti 6-15 let 130 Kč, rodinné 520 Kč
Zámek pánů z Říčan – Muzeum Vysočiny – základní 50 Kč, snížené 25 Kč

Síň Lipských – základní 30 Kč, snížené 20 Kč
Vyhlídková věž - základní 30 Kč, snížené 20 Kč
Muzeum strašidel - dospělí 30 Kč, děti 20 Kč
Pelhřimovské peklo - dospělí 30 Kč, děti 20 Kč

S výjimkou Muzea rekordů jsou všechny ostatní památky v sobotu otevřeny až od 10 hod.
Želiv – klášter a kostel – ve 14 a 16 hod. – základní 180 Kč, snížené 130 Kč,
děti do 12 let – 100 Kč

venkovní prohlídka celého areálu – v 15 hod. – základní 120 Kč, snížené 70 Kč

Možnosti občerstvení: Pelhřimov, Kojčice, Želiv, jinde nejisté

Mapa: zelená edice (1:50 000) KČT č. 44 Želivka a Pelhřimovsko sever (nejnovější je 5. vydání z roku 2017)

Cena: dospělí členové 250 Kč; děti členové 120 Kč
dospělí nečlenové 350 Kč; děti nečlenové 170 Kč

Přihlášky: přijímá Dagmar Ehrenbergerová, e-mail: egova@seznam.cz, mobil 739 569 070. Při odhlášení od 14. dne před termínem akce a při nedostavení se k autobusu zaplatí každý stanovenou cenu v plné výši.

Trasy připravil, výlet vede a příjemné zážitky přeje všem: David Šebesta
(776 823 797 Vodafon)

Turisticko-vlastivědný text.

[1] **Pelhřimov** – město s 16 500 obyvateli, od roku 1969 městská památková rezervace. Za zakladatele města je považován biskup Pelhřim, který údajně touto krajinou putoval do Říma. Původní osada z 13. století, přenesená sem ze Starého Pelhřimova, se rozprostírala v prostoru kolem svatovítské věže a Hrnčířské ulice. Ve 2. polovině 13. století zde vzniklo několik továren na kartáčové a perleťové výrobky, na škrub, na výrobu punčoch a rukavic. V roce 1290 král Václav II. udělil právo biskupovi Tobiáši z Bechyně, aby v těsném sousedství založil město a opevnil jej hradbami (původní osada se stala předměstím). Půdorys města napovídá, že je kolonizačním dílem, většinou obývaný německými osadníky. V průběhu let se obyvatelstvo začalo počesťovat. Hospodářský rozvoj, jinak omezený velkou vzdáleností od obchodních cest, příznivě ovlivnilo dolování stříbra v okolí Vyskytné a Křemešníka vzdáleného 9 km jv. od města. V době předhusitské bylo město trhovým centrem svého okolí a byla zde rozvinuta celá řada řemesel, např. soukenictví, plátenictví, tkalcovství, perníkářství a pivovarnictví.

Do roku 1416 byl Pelhřimov v držení pražských arcibiskupů – od nich získalo řadu práv, zejména velké privilegium arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka z roku 1406, které upravilo vztah města a vrchnosti. V období husitských válek byl Pelhřimov na straně táboritů, kterým mimo jiné dal duchovního vůdce Mikuláše Biskupce z Pelhřimova. V období husitské revoluce bylo město pravděpodobně již v roce 1422 spravováno táborskými hejtmany. Po bitvě u Lipan město přešlo do držení Mikuláše Trčky z Lípy, z jehož iniciativy se ve 40. letech 15. století zde konaly 4 zemské sjezdy, svolané

k narovnání mezi katolíky a stranou podobojí. Jako místo sjezdů, kterých se účastnil i pozdější český král Jiří z Poděbrad, určuje tradice dům čp. 80 na náměstí. V roce 1550 se stali novou vrchností Řičanští z Řičan, s nimiž vedlo město dlouholeté spory, které vyústily až ve vykoupení z poddanství v roce 1572. V roce 1596 byl Pelhřimov povýšen na město královské. Klidný vývoj města byl ukončen třicetiletou válkou. Do města vtáhla několikrát vojska, nedaleko od něj byla v roce 1618 svedena tzv. bitva u Pelhřimova, město bylo poškozeno i několika požáry. V roce 1766 lehla popelem většina domů. Protože domy byly po požáru postaveny zcela nově, má historické městské jádro barokní řád. Hospodářský rozvoj města probíhal hlavně v 17. až 18. století, kdy zde fungovalo mnoho soukenických manufaktur. V 19. století dochází k dalšímu rozvoji průmyslu, především kartáčnického, pletářského, škrobárenského. Rozvoji těchto odvětví napomohlo také zprovoznění Českomoravské transversální dráhy (úseku Tábor – Horní Cerekev) v roce 1883. Od roku 1850 byl Pelhřimov okresním městem a správním střediskem rozsáhlé oblasti. Vznikaly vlastenecké spolky, které udržely svou kontinuitu až do této doby. Spolky založené v letech 1862–1894: pěvecký spolek Záboj, Sokol, Čtenářská beseda a spolek divadelních ochotníků Rieger. 20. století přineslo další stavební i hospodářský rozvoj města. V roce 1903 byla při silnici na Jihlavu vystavěna budova nemocnice, která slouží dodnes. Po 2. světové válce dochází zejména v jižní části města k výstavbě nových objektů a hal průmyslových závodů, které byly po roce 1948 znárodněny. Socialistické výstavbě padla za oběť značná část starého města, včetně židovské synagogy. V poslední letech je město známé Mezinárodním festivalem rekordů a kuriozit. V Dolní (Jihlavské) bráně sídlí Muzeum rekordů a kuriozit. Jsou zde zachovány části městských hradeb (patrné zejména v ulici na Příkopech) a 2 brány – Dolní (Jihlavská) a Horní (Rynářská). Dolní brána byla vybudována na místě starší v 15. století (zvýšena v 16. století). Horní brána byla vystavěna rovněž na místě starší v 15. století a přestavěna po požáru v 2. polovině 16. století (v roce 1691 zřízena barokní vížka). U zámku stojí nízká tzv. Solní brána. Masarykovo náměstí si spolu s městem zachovalo přes dílčí necitlivé zásahy historický charakter. Kolem náměstí stojí jednopatrové domy – jádra většinou pozdně gotická a renesanční z 16. století, fasády většinou upravené barokně. Ve Šrejnarovském domě (č.p. 10) z roku 1614 je umístěna Síň Lipských aneb první české MÚZYum, expozice Pelhřimovské peklo a infocentrum. V Purkrabském domě (č.p. 17) z 16. století se nachází Muzeum strašidel a Galerie M. V historickém jádře je zcela ojedinělý nárožní barokní Fárův dům (č.p. 13) s kubistickým průčelím z let 1913-15, provedeným podle návrhu architekta Pavla Janáka (rovněž autor kubistické Drechselovy vily č.p. 331 z let 1912-13 ve Strachovské ulici). Na Masarykově náměstí stojí též klasicistní kamenná kašna z roku 1828 se sochou sv. Jakuba Většího a unikátní 8 m vysoký turistický rozcestník. Poblíž Masarykova náměstí se nachází zámek původně pánů z Řičan z let 1549-54, od roku 1572 sídlo městské rady, od roku 1850 okresního soudu. Zdejší muzejní spolek přeměnil interiéry zámku v roce 1910 na historické expozice.

Bývalý soudní síň je vyzdobena nástrojnými a nástěnnými freskami. Dnes v zámku sídlí Muzeum Vysočiny se stálými expozicemi o historii města a tematickými výstavami. V sousedství zámku stojí děkanský kostel sv. Bartoloměje (původně zasvěcen Panně Marii) s vyhlídkovou věží – gotická stavba z počátku 14. století (z ní zachována jižní boční loď) s pozdějšími přestavbami. V centru bývalé děkanské zahrady se nachází pobočka Muzea Vysočiny – Domeček Františka Bernarda Vaňka (1872 – 1943), kněze, spisovatele a

zakladatele Chrámového družstva republiky Československé. Původní gotický kostel sv. Víta byl po požáru v roce 1646 barokně upraven v letech 1739-40 (bohatá fresková, ikonograficky velmi zajímavá výzdoba). Po založení nového města se kostel ocitl za hradbami, od 16. století do roku 1787 byl hřbitovním. Zrekonstruovaný kostel slouží jako koncertní a výstavní síň. Zvonice – původní vstupní hřbitovní brána z roku 1575 byla zvýšena při barokních úpravách kostela, hodiny pocházejí z roku 1755, fasády jsou bohatě členěny. Jz. od centra města se nachází kostel sv. Kříže – původní stavba (kaple Božího hrobu) z roku 1671, na jejím místě byl postaven v letech 1883-86 dnešní novogotický kostel. Poblíž autobusového nádraží se nachází kaple Panny Marie Sedmibolestné z let 1710-14, hodnotná barokní centrální osmiboká stavba přisuzovaná italským stavitelům (bratři Jan a Antonín Reverelliovi). Kaple sv. Floriána z roku 1759 (později upravena na byty, ambity odbourány v roce 1896) s malým lapidáriem se smírčími kříži a náhrobními kameny z 16. století. Kaple sv. Anny (do roku 1730 Proměnění Páně na hoře Tábor) z let 1699-1700 na Kalvárii (v roce 1788 zrušena, později obnovena). Městskou památkovou rezervací návštěvníky provede NS Po stavebních slozích, NS Městské sady je zaměřena na přírodu této lokality. Rodáci: Josef Dobiáš (1888-1972), významný historik, autor mj. „Dějin královského města Pelhřimova a jeho okolí“, Oldřich Lipský (1924-86) – filmový scenárista a režisér, Jan Sallaba (1775-1827), matematik, stavitel a astronom, autor návrhu rozhledny postavené na Kleti, aj. V Pelhřimově se natočilo několik filmů, např. Náš dědek Josef či sci-fi seriál režiséra Oty Hofmana Návštěvníci z roku 1983. V Pelhřimově není a nikdy nebylo krematorium.

[2] Kojčice – odtud pocházel Plha, nejslavnější český skladník. Odtud přijeli jeho rodiče na třídní schůzku, aby se dozvěděli, že jejich syn má dvojku.

[3] Želiv – obec na soutoku řek Trnava a Želivka s cca 1200 obyvateli. V obci je klášter z poloviny 12. století, umělý kanoistický kanál, v blízkosti se nachází rozsáhlá rekreační oblast podél břehů přehrady Trnávka. Největší památkou je premonstrátský klášter, který byl založen v roce 1139 Soběslavem I. Zpočátku patřil benediktinům, ale již v roce 1149 sem nastoupili premonstráti, kteří zde s malými přestávkami sídlí dodnes. Želivský klášter byl několikrát přestavován, mj. kvůli předchozím požárům. Poslední zásadnější úpravy pocházejí ze začátku 18. století, kdy je provedl Jan Blažej Santini ve stylu barokní gotiky. Ve druhé polovině 20. století komunistický režim využil kláštera jako internačního sběrného tábora (ofic. koncentračního kláštera), v němž byli protizákonně internováni významní členové československých katolických řádů. Poté zde dlouhou dobu fungovalo specializované pracoviště psychiatrické léčebny Havlíčkův Brod pro léčbu závislostí. Ke klášteru přiléhá i gotický barokně upravený kostel Narození Panny Marie, který je pro svou výšku dominantou okolí. Další památkou je památný dub letní zv. Žižkův dub (obvod kmene 765 cm, výška 20 m, stáří asi 530 let), nejmohutnější na Pelhřimovsku, rostoucí nedaleko jižně od kláštera na břehu rybníka. Dále pak ještě socha Jana Želivského v místním parku. Za návštěvu stojí i Paní skála, pod níž leží Vyrovnávací nádrž Vřesník. Západně od obce se nachází dvojice záplavových kamenných mostů z 19. století. Severně od obce stojí barokní kaple Kalvárie datovaná 1738 se zvonovou mansardovou střechou. Všechny vyjmenované objekty jsou památkově chráněny. Zdejší kraj si oblíbil malíř a spisovatel Josef Čapek (1887-1945), který se do obce uchýlil za okupace, 1.9.1939 zde byl zatčen gestapem.

[4] Želivský klášter - původní benediktinský klášter (národní kulturní památka) byl založen v roce 1139 knížetem Soběslavem I. Od roku 1141 osazen premonstráty, kteří zde působí dodnes. Nejstarší civilizační centrum západních svahů Českomoravské vrchoviny. Ze želivského kláštera vyšel i Jan Želivský, husitský kazatel (busta J. Želivského v průčelí školy). Pozdně gotický hrad v sousedství kláštera byl vybudován v období, kdy klášter přechodně přešel do světské moci. V letech 1467-1599 byla obec v držení Trčků z Lípy. V tomto období

byla přestavěna část kláštera na zámek (dodnes tzv. Trčkův hrad), který si částečně zachoval svou původní goticko-renesanční podobu. Sgrafitová výzdoba pochází z 2. poloviny 16. století (restaurována v roce 1910). Nový konvent je z roku 1688, přestavby proběhly v letech 1712-20 (J. B. Santini), novorenesanční úpravy po roce 1907. Opatský poutní původní románský kostel Narození Panny Marie byl založen v roce 1148, v letech 1713-20 barokně přestavěn J. B. Santinim (jedinečná barokní gotika). Pouť se zde koná v neděli po 7. září. V sousedství kláštera se nachází původní románský hřbitovní kostel sv. Petra a Pavla založený v roce 1139, barokně obnovený v letech 1712-19 J. B. Santinim (další úpravy ve 20. století). Klášter byl založen na soutoku Želivky a Trnavy jako odnož benediktinského kláštera na Sázavě, ale už v roce 1149 byl z podnětu olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka nově osídlen premonstráty z porýnského kláštera Steinfeld (v oblasti Eifel), odkud byl v roce 1142 osazen i Strahovský klášter (*Sion*) v Praze. Klášter dobře prosperoval, takže mohl zakládat další pobočky v rakouském Geras a Pernegg a 1187 v Milevsku i ženské kláštery v Louňovicích pod Blaníkem (1149) a Dolních Kounicích (1181 založen, 1183 osazen). V roce 1375 klášter vyhořel, po obnově byl dvakrát vypálen husity (1420 a 1424). Mezi radikálními husitskými kazateli vynikl bývalý zdejší mnich Jan, zvaný Želivský. Po husitských válkách klášterní majetky obsadili místní šlechtici a v roce 1467 je dostal čáslavský hejtman Burian Trčka z Lípy. Trčkové pak západní část kláštera přestavěli na tzv. Trčkův hrad. Klášterní obec obnovil strahovský opat Jan Lohel v roce 1590 patrně v Jihlavě, až v roce 1622 Želiv koupil od Marie Trčkové z Lípy. Od roku 1643 byl klášter opět samostatný, v letech 1645–1646 byl poškozen Švédy a od roku 1680 začala velká rekonstrukce. V roce 1712 opět vyhořel a v letech 1713–1720 byl přestavěn podle plánů Jana Blažeje Santiniho ve stylu barokní gotiky. V této době zde jako řeholník působil hudební skladatel Josef Leopold Václav Dukát. Další požár jej stihl v roce 1907, poté byl opět opraven. V roce 1950 byl klášter zrušen a v následujících šesti letech sloužil jako tzv. internační sběrný tábor pro politicky nepohodlné kněží a řeholníky, kde komunistický režim po tzv. Akci K zadržoval celkem 464 kněží a řeholníků. Byli mezi nimi např. pozdější kardinál František Tomášek či královéhradecký biskup Karel Otčenášek. V roce 2011 zde byl obětí komunistického režimu odhalen památník.

Vězněné duchovní připomíná jedna stěna v ambitech kláštera, na které jsou ručně napsaná jména všech kněží a řeholníků, kteří zde nuceně pobývali. Po roce 1954 zde byla pobočka psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě a budovy silně zchátraly. V roce 1990 byl klášter obnoven a v následujících letech důkladně opraven. 8. února 2010 byl zapsán na seznam národních kulturních památek. V současnosti se v areálu kláštera nachází také hotel, restaurace a klášterní pivovar, je zde možnost pořádání kulturní akce.

